

בענין פסול „טמא“ בקדשים

מתני' (פסחים יד.), „ר' חנינא סגן הכהנים אומר, מימיהם של כהנים לא נמנעו מלשרוף את הבשר שנטמא בוולד הטומאה עם הבשר שנטמא באב הטומאה, אע"פ שמוסיפין טומאה על טומאתו.“ וצ"ע, דכיון דאסור לטמא קדשים משום „משמרת תרומותי“, איך מותר להוסיף עליהם טומאה (כלומר, לטמאם יותר מכיון שכבר נטמאו), מאי שנא מנזיר שנטמא וחזר ונטמא דלוקה שתיים (מתני' נזיר מב.), וכן גבי כהן תניא במס' שמחות (פ"ד הט"ז) „נטמא בו ביום, ר"ט מחייב ור"ע פוטר“, ואף ר"ע פוטר רק משום דכיון שבאותו יום כבר נטמא, אינו מוסיף על עצמו ימי טומאה במה שהוא חוזר ונטמא, וכן מוכח מדקתני שם בסיפא „נטמא לאחר אותו יום, הכל מודים שהוא חייב מפני שהוא סותר יום א'“ (וכ"כ הר"ן בחי' לגדה נז.).

והנ"ל בזה, דבקדשים שנטמאו, חוץ ממה שיש בהם דין טומאה דכהת"כ, יש בהם עוד דין טומאה המיוחד לקדשים, דכיון שירדה להם טומאה, חל עליהם פסול „טמא“, וזהו פסול מסויים בקדשים, דכמו דאית בהו פסולי פגול ונותר, אית בהו נמי פסול „טמא“ — ואף דפסול זה חל ע"י טומאת הקדשים, אינו תלוי בה. והראיה, דבפסחים לד., תנן, שתילי תרומה שנטמאו ושתלן, טהורין מלטמא ואסורין מלאכול; ואקשינן, „וכי מאחר דטהורין מלטמא, אמאי אסורין מלאכול?“ ושקלינן וטרינן בה טובא, עד דמסקינן (שם:) „מי החג שנטמאו, השיקן ואח"כ הקדישן, טהורין; הקדישן ואח"כ השיקן, טמאין... אלמא אין זריעה להקדש, ה"נ אין זריעה לתרומה.“ ופי' רש"י (בד"ה לא שמיע לכו), דלהא (איסור אכילה) עבוד מעלה, ולהא (לטמא אחרים) לא עבוד מעלה. והדברים סתומים, דמ"ש? ונ"ל דכיון שנטמאו השתילים, הרי חל עליהם פסול „טמא“, דלהא אית להו דין הקדש [דתרומה איקריא „קדש“, וכמ"ש התוס' (בשבת כה. ד"ה הא); וכן מוכח מהא דאיכא פסול היסח הדעת גבי תרומה, ואף דהוי פסול טומאה לר' יוחנן] — וא"כ נראה דזריעת תרומה וקדשים באמת מפקיעה טומאתם דכהת"כ, ולהכי טהרו מלטמא; אבל פסול „טמא“ שלהם לא נפקע ע"י הזריעה, ואיסור אכילת תרומה טמאה תלוי בפסול זה.

וכן צ"ל לדעת האור זרוע (הל' מקוואות סי' של"ה), דסבר דהשקה היא מדין טבילה — דלכאורה קשה ע"ז, א"כ למה אין השקה מועלת להקדש, הא טבילה מועלת להקדש, ואפילו לקדושת הגוף, דהא מטבלינן כלי שרת שנטמאו! ועוד, היכי מדמינן כלל טבילה לזריעה? ולפמ"ש ניחא, דלענין

טומאתן באמת מועלת טבילה גם למי החג, ונראה דהיינו כדי שלא יטמאו אחרים, אבל פסול טומאה עדיין נשאר עליהם; וכמו שאין טבילה מסלקת דין זה, גם זריעה אינה מסלקתו. וכן מדויק לשון הרמב"ם (פי"א מתרומות הכ"ג), „הואיל והתרומה שנזרעה אסורה באכילה היתה, כבר נדחו.“ אבל בכלי שרת הרי לא שייך פסול „טמא“, ד„והבשר אשר יגע בכל טמא“ כתיב.

זו"ל עוד יותר, דלא בעינן שייטמאו הקדשים כבהלכות טומאה וטהרה כדי שיחול עליהו האי פסולא; דהא לא כתיב „והבשר אשר ייטמא“, דהוי משמע דשוה טומאתו לטומאה דכהת"כ, אלא „והבשר אשר יגע בכל טמא, לא יאכל“ כתיב — ומגע הטמא פוסלו, אף אם אינו נטמא בכך ואינו יורד לדין טומאה דכהת"כ. וכן מוכח מדברי הגמ' בפסחים טז, דהתם איכא למ"ד שיש למשקין טומאת עצמן מדאורייתא אך אינן מטמאין אחרים, והקשו „קרי כאן, והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל!“ ולכאורה קושיא זו משוללת הבנה, דאיך יפסל הבשר שנגע במשקה טמא, הא בהדיא אמרו שאין משקין מטמאין אחרים מה"ת! אלא צ"ל כדברינו, דלענין פסול „טמא“ לא בעינן כלל שתחול הטומאה על הקדשים, אלא מגע בטמא לחוד פוסלם, אף אם אין כאן דבר שיכול לטמאם.

ונראה שזהו גם דין טבול יום, שפוסל את התרומה, דאית ליה דין שני לפסול ולא לטמא — וכיון דאית ליה דין שני, לכאורה היה צריך לטמא אחד ולפסול אחד בקדשים, אבל זה אינו, דרק פוסל הוא בקדשים, לדעת חכמים בתוספתא דטהרות (פ"א מ"ב), וכ"פ הרמב"ם (בפ"י מאה"ט ה"ג)! וא"כ צ"ל דטבול יום אינו כשני דעלמא, דא"כ היה מטמא בקדשים, אלא אינו כלל בגדר „מטמא“, רק שהגברא עצמו הוי טמא (וכדאיתא במכות ח: „טמא יהיה, לרבות טבול יום“). הלכך לגבי חולין, כיון שאין כאן מטמא, טהורים הם לגמרי; אבל קדשים, כיון שנגעו בטמא, ואף שאינו מטמא, כבר נפסלו. (וזהו פסול החל על החפצא, ולא רק איסור אכילה על הגברא האוכל.) וכמובן שפסול זה, כיון שאינו מדין טומאה דכהת"כ, אינו נמסר לאחרים הנוגעים בו, דאטו אם תגע חתיכת נותר בחתיכה כשרה תפסלנה?! ועפ"ז מובן מ"ש רש"י (פסחים יט. ד"ה א"ל) דאפי' לר"ע דס"ל דשני עושה שלישי בחולין, מ"מ טבול יום לא יטמא חולין. וכן מובן הא דאין טבו"י מטמא את המשקין להיות תחילה ככל שני (פרה פ"ח מ"ז); וכן הא דאין טבו"י מטמא חולין הטבולין לחלה, משא"כ בשני דלעלמא (נדה ז.) — דאין קדושת חלה על הטבל ליפסל בטבו"י!

וכה"ג אשכחן עוד גבי צריד של מנחות (חולין לו.) דבעי ר"ל אי מונין בו ראשון ושני או לא, וההסבר הוא דמיבעיא ליה אי חיבת הקדש גורמת לצריד דין טומאה ככהת"כ, או רק פסול „טמא“.

ובזה מוסברת היטב גם דעת אב"י (פסחים יד.), דאף דבחולין אין אוכל מטמא אוכל, מ"מ בקדשים, טומאה עושה כיוצא בה; ולק"מ מהא דלרבינא אף בקדשים אין טומאה עושה כיוצא בה, דהתם גוה"כ היא.

אך לכאורה קשה על יסוד דברינו ממ"ש (פסחים כד.), דילפינן מהאי קרא ד"והבשר אשר יגע" לאסור בהנאה בכ"מ דכתיב "לא יאכל", דלגופיה לא איצטריך, האתיא בק"ו ממעשר דכתיב ביה "לא בערתי ממנו בטמא" — וקשה טובא, דאי הוה ילפינן ממעשר, הוה ידעינן איסור אכילת קדשים רק כשחל עליהם טומאה דכהת"כ, אבל דין פסול בלי טומאה לא אשכחן במע"ש, דהא טבו"י מותר בו (יבמות עב.; ות"כ ר"פ תזריע), ואפי' שני דעלמא אינו מטמא מע"ש! (רמב"ם פי"א מאה"ט ה"ט"ו); וא"כ ודאי מוצרכת האי קרא ד"והבשר אשר יגע" לגופיה! מיהו התוס' (שם כד. ד"ה אע"ע) כבר הקשו, "וא"ת והא איצטריך לרביעי בקדש? ... י"ל דלא ליכתב, לא יאכלי אלא ישרף"; ותירוצם יועיל גם לקושיתנו! [וגם י"ל דאף קושיתם היא כקושיתנו, דהא איתא (שם טז.) דרביעי בקדש לא איקרי "טמא", אלא פסול הוא משום שנגע בשלישי, שנקרא "טמא" (שם יח.), וא"כ קושית התוס' היא דאי לאי האי קרא, לא נדע שיש פסול בלא טומאה בקדשים].

ועפ"ז נתישבה ההיא דר"ח סגה"כ; דודאי שאני איסור טומאה דקדשים מדנזיר וכהן — דבדידהו עצם הטומאה אסור, ואין האיסור משום שע"כ נפסל הכהן מעבודה והנזיר סותר מנינו; וכדכתיב בתרווייהו "לא יטמא". אבל בקדשים אין האיסור לטמאם, אלא לגרום להם פסול טומאה (וכמו שאסור לפגלם או להטיל בהם מום), וכדדרשינן מ"משמרת תרומותי" (ועי' רש"י חולין ב: ד"ה ובמוקדשין), דבעו שמירה כדי לקיים בהם מצותם, דהיינו אכילה בתרומה והקרבה בהקדש; וכן מדויק לשון הרמב"ם (פי"ה מפסוה"מ הי"ב), "אסור לטמא את הקדשים... שהרי פוסלן". ולפ"ז ניחא הא דר"ח סגה"כ, דכיון שכבר נפסלו הקדשים, כבר אין איסור לטמאם עוד, דאינם נפסלים שנית בכך! — ואף דמוסיפין עליהם טומאה, לא איכפת לן, דלענין פסול הא לא מנינו, ואין חילוק בין פסול דראשון לדרביעי.

אמנם לכאורה יש להקשות, דבזבחים לג: דרשינן מ"בכל קדש לא תגע" איסור טומאה בתו"ק, ואפשר דדין זה הוא איסור לטמאן אף אם כבר נפסלו. אבל נראה דאף איסור זה קאי רק בתו"ק דאית בהו קיום "משמרת", ואל"כ אין אף איסור נגיעה זה. וכעין זה אשכחן בהטלת מום בבעל מום (בכורות לג:), דחכמים מתירים, ואף ר"מ לא אסר אלא משום ריבוי ד"כל מום" — אף דהתם נמי איכא עשה ד"תמים יהיה"; אלא צ"ל ד"עשה" זה מצריך רק שיהא תמים להקרבה, וכל האיסור להטיל בו מום הוא לפסלו מהקרבה (עי' תמורה כא.). [ואין לומר דשאני בכור דכשנעשה בע"מ נפקעה ממנו קדושת

הגוף, ולכן שרי להטיל בו מום, משא"כ הכא דאף כשנטמא, בקדושתו עומד — דהא הרא"ש (שם בבכורות) פסק דאף בבעל מום עובר מותר להטיל מום. אף דעדיין אית ליה קדושת הגוף; ואף דמדברי הרמב"ם (בפ"ב מאיסורי מזבח הט"ו) משמע דבבע"מ עובר אסור להטיל מום (וכמו שהעיר באור שמח שם), י"ל דהיינו נמי משום שיהא ראוי להקרבה לאחר שיעבור מומו (וכ"כ האחיעזר בחיו"ד סי' ל"ג). וגם שם בבכורות דימו בכור ותרומה, עי"ש, ואכמ"ל.]

והנה מדברינו יוצא דאיתא להאי פסולא בין בקדשים בין בתרומה; אמנם לא אכחד דיש להביא שתי ראיות דדין זה ד"והבשר" נהג רק בקדשים ולא בתרומה. חדא, דכ"כ ר"ת בהדיא (בתוס' פסחים יד. ד"ה אבל) — אבל זה יש לדחות, דאפשר דסבר ר"ת כדעה ב' בתוס' בשבת כה, דתרומה לא איקריא "קדש". אבל גדולה מזו יש להקשות ממימרא מפורשת דרבא (יבמות עד:): שאמר דמחוסר כפורים נתמעט מלפסול תרומה ולא קדשים, דקדשים ע"כ מטמא משום קרא ד"והבשר". וכבר הזכרנו הפלוגתא בפסחים יד.. דלאביי בתו"ק טומאה עושה כיוצא בה, ולר' אדא משמיה דרבא היינו רק בקדשים, לא בתרומה — ולכאורה פליגי אי האי קרא ד"והבשר" קאי רק בקדשים או אף בתרומה, ולשיטתייהו אולי כדפליגי שם ביבמות (עי"ש). מיהו לפ"ז יצא דלרבא, דהלכתא כוותיה, אין דין "והבשר" נהג בתרומה!

ואולי י"ל דה"ק רבא, דכיון דצריכין למעט חדא מינייהו, יותר מסתבר למעט תרומה, ולאוקמי קרא ד"והבשר" בקדשים, ולא איפכא — דאף דעיקר האי קרא ד"והבשר" נהג בשניהם, מ"מ הכא ע"כ מיעט רחמנא חדא מינייהו; ויש עוד לעיין בזה. ומ"מ אין זה נוגע ליסוד דברינו לענין קדשים, וזה ברור.